

ANDRZEJ WOJTASZAK

**GENERAŁOWIE TYTULARNI WOJSKA POLSKIEGO
W OKRESIE II RZECZYPOSPOLITEJ – BIOGRAFIA ZBIOROWA
Część I: Uwarunkowania prawne i analiza statystyczna**

Słowa kluczowe: armia, generałowie, biografia zbiorowa

Keywords: army, generals, collective biography

Omówienie literatury oraz stanu badań

W dotychczasowej literaturze przedmiotu dzieje generalicji Wojska Polskiego były analizowane w wielu aspektach i przez wielu badaczy. Kwestia badań nad generalicją Wojska Polskiego ma bogate zaplecze w postaci licznych słowników biograficznych i zapisów encyklopedycznych¹. Istnieje

¹ Wśród licznych słowników biograficznych i opracowań na uwagę zasługują prace: T. Kryśka-Karski, S. Żurkowski, *Generałowie Polski Niepodległej*, Londyn 1976; wyd. II (uzupełnione i poprawione), Warszawa 1991; P. Stawecki, *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994. Autor przygotował także informacje biograficzne dotyczące generałów awansowanych na uchodźstwie w latach 1939–1945. Idem, *Generałowie polscy. Zarys portretu zbiorowego 1776–1945*, Warszawa 2010, s. 99–237; A. Suchcitz, *Generałowie wojny polsko-sowieckiej 1919–1920. Mały słownik biograficzny*, Białystok 1992 – autor przyjął metodę przedstawienia wybranych generałów (tzw. układ holenderski); Z. Machaliński, *Admirałowie polscy 1919–1950*, Warszawa 1993; M. Bielski, *Generałowie Odrodzonej Rzeczypospolitej*, t. 1–2, Toruń 1995, 1998; *Kadry morskie Rzeczypospolitej*, t. 2: *Polska Marynarka Wojenna*, cz. I: *Korpus oficerów 1918–1947*, pod red. J.K. Stawickiego, Gdynia 1996; H.P. Kosk, *Generalicja polska. Popularny słownik*

również kilka opracowań² i artykułów naukowych, które pomimo istotnego wkładu w rozwój badań nad dziejami generacji nie dają pełnej analizy zagadnienia, ograniczając się do prezentacji wybranych problemów. Autorzy artykułów badali (w oddzielnych analizach) rodowód i strukturę generacji po I wojnie światowej, udział generacji Wojska Polskiego w walkach o granice Polski, kwestię sporu dotyczącego kształtu naczelnych władz wojskowych (w tym projekty autorstwa generałów), który zdaniem autora miał wpływ na funkcjonowanie Wojska Polskiego; stosunek korpusu generalskiego do przewrotu majowego w 1926 r.³

Ważnym źródłem dla prowadzonej analizy, poza „Dziennikami Personalnymi” oraz teczkami osobowymi (aktami personalnymi), znajdującymi się w *Kolekcji generałów i wyższych osobistości* w Centralnym Archiwum Wojsko-

biograficzny, t. 1–2, Pruszków 1998, 2001; S. Czuma, W. Wójcik, *Generałowie w stalowych mundurach*, Warszawa 2003; A. Wojtaszak, *Generacja Wojska Polskiego 1921–1926*, Szczecin 2005 oraz *Generacja Wojska Polskiego 1918–1926*, Szczecin-Warszawa 2012. (Prace zawierają zestawienie encyklopedyczne).

² P. Stawecki, *Generałowie polscy. Zarys portretu zbiorowego 1776–1945*, Warszawa 2010 czy prace autorstwa A. Wojtaszak, *Generacja Wojska Polskiego 1921–1926*, op.cit. oraz *Generacja Wojska Polskiego 1918–1926*, op.cit.

³ Wspomniane opracowania dotyczyły głównie rodowodu polskiego korpusu oficerskiego, w tym generacji, po I wojnie światowej, poza pracą monograficzną J. Rydla, *W służbie cesarza i króla. Generałowie i admirałowie narodowości polskiej w siłach zbrojnych Austro-Węgier w latach 1868–1918*, Kraków 2001 oraz A. Wojtaszaka, *Generacja Wojska Polskiego 1918–1926*..., 17–64, są to głównie artykuły. O kwestii rodowodu oficerskiego Polaków z c. i k. armii pisał także M. Zgórnjak, *Polacy w armii austro-węgierskiej w czasie I wojny światowej*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1988, t. XXX. Problematyką rodowodu polskiego korpusu oficerskiego z armii rosyjskiej zajmował się T. Radziwonowicz, *Polacy w armii rosyjskiej 1874–1914*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1988, t. XXX, a oficerami polskimi o rodowodzie z armii niemieckiej W. Rezmer, *Polacy w armii niemieckiej w I wojnie światowej (1914–1918)*, [w:] *Spółczesność polskie na ziemiach pod panowaniem pruskim w okresie I wojny światowej (1914–1918)*, zbiór studiów pod red. M. Wojciechowskiego, Toruń 1996. Istnieją także artykuły przekrojowe dotyczące rodowodu i struktury polskiego korpusu oficerskiego: P. Madajczyk, *Kształtowanie się korpusu oficerskiego Wojska Polskiego w latach 1918–1921*, „Kwartalnik Historyczny” 1984, nr 3; P. Stawecki, *Rodowód i struktura społeczna korpusu oficerskiego Drugiej Rzeczypospolitej*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1981, t. XXIII. Spośród prac podejmujących pozostałą problematykę na uwagę zasługują analizy i wybory źródeł: P. Stawecki, *Generacja polska roku 1920 (próba charakterystyki)*, „Zeszyty Naukowe Muzeum Wojska Polskiego”, Białystok 1990; P. Stawecki, *Ustawodawstwo wojskowe w II Rzeczypospolitej 1921–1926*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1978, nr 4.

wym w Warszawie, były: Roczniki Oficerskie z 1923 i 1924 r., 1928 r. 1932 r. Rocznik Oficerów Rezerwy 1934 r. oraz *Wykaz generałów z 18 II 1921 r.* i *Spis oficerów służących czynnie w dniu 1 w dniu 1.06.1921 r.*, a także *Stan faktyczny oficerów z 1 maja 1926 r.* (Oddział V Sztabu Generalnego. CAW). Przyjęte w tych dokumentach kryteria dzielą generałów na czynnych, rezerwowych i tytularnych, co ułatwia przeprowadzenie badań.

Weryfikacje generalskie 1919–1922

W „Dzienniku Rozkazów Wojskowych” z 1919 r. ustalono nomenklaturę tytułów oficerskich (rozkaz Ministra Spraw Wojskowych z dniem 27 marca 1919 r.)⁴. W przypadku generałów przyjęto następujące nazwy: generał broni (generał piechoty, artylerii, kawalerii); generał porucznik; generał podporucznik. Równocześnie podano, iż wskutek powyższego należy używać tytułu generał porucznik zamiast generał dywizja, generał podporucznik zamiast generał brygady lub generał major⁵.

Uzupełnieniem dla tej nomenklatury był rozkaz Ministra Spraw Wojskowych dotyczący nazw stopni dla oficerów i szeregowych Marynarki Wojennej⁶, wprowadzający stopnie admirała (odpowiadał generałowi broni), wiceadmirała (generał porucznik) i kontradmirała (generał podporucznik).

Po odzyskaniu niepodległości podniesiono także szereg innych działań, które miały prowadzić m.in. do ustalenia starszeństwa i nadania stopni oficerskich w WP. W maju 1919 r. powołano do życia *Komisję weryfikacyjną do ustalenia stopni i starszeństwa*, która miała za zadanie zweryfikowanie stopni generalskich i oficerskich. Na czele komisji stanął gen. por. Eugeniusz Rodziewicz (R), a jego zastępcami byli gen. ppor. Józef Porzecki (R) i gen. por. Stanisław Puchalski (A)⁷. Spory wewnątrz Komisji Weryfikacyjnych spowodowały powołanie Ogólnej Komisji Weryfikacyjnej dla ostatecznego ustalenia

⁴ *O nomenklaturze tytułów oficerskich*, „Dziennik Rozkazów Wojskowych” z 3 kwietnia 1919, nr 37, poz.1198., s. 910.

⁵ Ibidem.

⁶ *Nazwy stopni dla oficerów i szeregowych marynarki wojennej*, „Dziennik Rozkazów Wojskowych” z dnia 15 lutego 1921, nr 6, poz. 117.

⁷ B. Woszczyński, *Ministerstwo Spraw Wojskowych 1918–1921. Zarys organizacji i działalności*, Warszawa 1972, s. 88.

stopni wojskowych i list starszeństwa⁸ Skład komisji ulegał zmianie. Do dnia 28 kwietnia 1924 r. pracami komisji kierowali: gen. ppor. Jan Karol Wróblewski, gen. por. Karol Durski-Trzaska oraz gen. por. Kajetan Bolesław Olszewski (lipiec 1921–27 lipiec 1927 r., także jako przewodniczący Komisji Likwidacyjnej ds. Weryfikacji). Z ramienia Oddziału V SG pracami kierował płk Tadeusz Malinowski. Istniał także powstały w 1919 r. Wydział Prac Przygotowawczych z mjr. Stanisławem Ostrowskim na czele⁹.

Problemy weryfikacji były przedmiotem prac Komisji Wojskowej Sejmu Ustawodawczego. Ustawa parlamentarna była dyskutowana na 84 posiedzeniu Sejmu RP. Referujący projekt ustawy w imieniu Komisji Wojskowej Sejmu Ustawodawczego poseł Bronisław Malewski (Związek Ludowo-Narodowy) podkreślał, że celem ustawy było stworzenie w armii polskiej charakteru narodowego, zapewnienie fachowego i ogólnego wykształcenia oficerów, oczyszczenie armii z elementów niepożądanych oraz ujednoczenie korpusu oficerskiego. Szczególnie ważnym elementem ustawy miało być utrzymanie narodowego charakteru Wojska Polskiego, a szczególnie korpusu generalskiego¹⁰. Ustawa

⁸ Dekret Naczelnego Wodza z 18 lutego 1920 r. o utworzeniu *Ogólnej Komisji Weryfikacyjnej*, „Dziennik Personalny MSWojsk.” (dalej Dz.P.) Nr 8 z 3 marca 1920, poz. 308, s. 173–174.

⁹ W składzie grupy do prac weryfikacyjnych znaleźli się przedstawiciele poszczególnych formacji wojskowych, których oficerowie wchodziłi w skład Wojska Polskiego – z byłej armii austro-węgierskiej: płk Włodzimierz Krynicki (przewodniczący), mjr Julian Drapella, kpt. Karol Wojciechowski; z byłej armii rosyjskiej: gen. ppor. Stefan Suszyński (przewodniczący komisji z byłych korpusów wschodnich), płk Aleksander Kowalewski, płk Stefan Szaniawski, płk Stanisław Machcewicz, płk Stanisław Małachowski (przewodniczący komisji z byłej armii rosyjskiej), ppłk Stanisław Nowakowski, mjr Adam Goedka, mjr Aleksander Jordan, mjr Roman Sobański, kpt. Julian Królikowski, kpt. Józef Moszczyński, kpt. Sikorski; z byłej armii niemieckiej: płk Stanisław Thiel (przewodniczący), mjr Wacław Szymański, rtm. Czesław Suchowiuk, por. Włodzimierz Kliński, por. Kazimierz Sulerzycki; z byłych Legionów Polskich: płk Stanisław Burhardt-Bukacki (przewodniczący), mjr Adolf Maciesza, mjr Ludwik Rutka; z Armii Polskiej we Francji: mjr Henryk Abczyński, mjr Wilhelm Hörll (przewodniczący), mjr Tadeusz Malinowski. Por. L. Wyszczelski, *Wojsko Polskie w latach 1918–1921*, Warszawa 2006, s. 93. Na ten temat pisze także A. Wojtaszak, *Generalicja Wojska Polskiego 1918–1926...*, s. 171. Lech Wyszczelski zauważył również istnienie Komisji weryfikacyjnej przy Departamencie Spraw Morskich, L. Wyszczelski, op.cit., s. 94.

¹⁰ Poseł Malewski zaproponował do ustawy m.in. Rezolucję następującej treści: „Oficerowie, którzy służyli w armiach zaborczych, a którym udowodniono, że w czasie służby w tych armiach nie przyznawali się do narodowości polskiej lub odnosili się wrogo do

z dnia 2 sierpnia 1919 r.¹¹ zakładała, że w grupie oficerów zawodowych dla ustalenia starszeństwa można wyodrębnić według rodowodu szereg grup oficerskich odpowiadających armiom lub formacjom, z których pochodzili:

- „1. Oficerowie:
 - a) byłych legionów polskich (polskiego korpusu posiłkowego),
 - b) korpusów wschodnich,
 - c) armii Hallera,
 - d) innych formacji polskich ochotniczych.
2. Oficerowie b. armii:
 - a) austriackiej,
 - b) rosyjskiej,
 - c) niemieckiej”¹².

Istotnym wyjaśnieniem dla interesującego nas tematu był artykuł 10 ustawy, w którym ustalono granice wieku dla oficerów zawodowych: „(...) maximum dla podporucznika i porucznika lat 35, kapitana lat 42, majora lat 45, podpułkownika lat 48, pułkownika lat 50, generała podporucznika lat 55, porucznika lat 58, broni lat 60.

Oficerowie starsi ponad wiek przepisany mogą być do wojska przyjmowani tylko na czas wojny. Naczelnemu Wodzowi przysługuje prawo zatrzymać w wyjątkowych wypadkach na służbie zawodowych oficerów, którzy przekroczyli maximum wieku”¹³. Komisja Weryfikacyjna wskazała Naczelnemu Wodzowi pierwszą grupę generałów, którzy przekroczyli granicę wieku dla oficerów zawodowych – tabela 1¹⁴.

Narodu Polskiego, albo występowali wrogo przeciw idei Państwa Polskiego, nie mogą być przyjęci w poczet oficerów Wojska Polskiego”. *Sprawozdanie stenograficzne z 84 posiedzenia Sejmu Ustawodawczego z dnia 2 sierpnia 1919 r.*, łam 21. Por. A. Wojtaszak, *Generalicja Wojska Polskiego 1918–1926...*, s.170.

¹¹ Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w wojsku polskim, „Dziennik Praw Państw Państwa Polskiego”, nr 65 z 1919 r., poz. 399.

¹² Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w wojsku polskim, op.cit., art.4.

¹³ Ibidem, art. 10.

¹⁴ W tabeli analizowany jest rodowód generałów. Część z generałów miała również okres służby w Legionach Polskich, np. gen. broni Karol Druski-Trzaska – Komendant Legionów z ramienia Austro-Węgier (23.IX.1914-XII.1915); gen. broni Zygmunt Zieliński – w Legionach od 6 sierpnia 1914, pełnił m.in. funkcję dowódcy 2 PP, kmtd c.i k. Komendy Grupy Polskich Legionów, III BP LP oraz dowódca Polskiego Korpusu Posiłkowego. Autor zaznacza rodowód z początku służby wojskowej.

Tabela 1. Wykaz generałów powyżej 60 roku życia zweryfikowanych przez Komisję Weryfikacyjną do przejścia na emeryturę

LP.	Stopień wojskowy	Nazwisko i imię	Rok urodzenia	Rodowód z armii ¹
1.	gen. broni	Karol Durski-Trzaska	1849	A
2.	gen. por.	Bronisław Bojarski Czarnota de Bojary	1853	R
3.	gen. por.	Józef Latour	1853	R
4.	gen. por.	Piotr Koreywo	1857	R
5.	gen. por.	Stanisław Pruszyński	1857	A
6.	gen. por.	Jan Zarako-Zarakowski	1857	R
7.	gen. por.	Zygmunt Zieliński	1858	A
8.	gen. ppor.	Henryk Wierusz-Kowalski	1846	A
9.	gen. ppor.	Mikołaj Krajewski	1852	R
10.	gen. ppor.	Michał Martynowicz	1852	A
11.	gen. ppor.	Aleksander Antonowicz	1853	R
12.	gen. ppor.	Bronisław Majewski	1853	A
13.	gen. ppor.	Antoni Baranowski	1854	R
14.	gen. ppor.	Józef Prokopowicz	1855	R
15.	gen. ppor.	Jan Roszkowski	1855	R
16.	gen. ppor.	Franciszek Aleksandrowicz	1856	A
17.	gen. ppor.	Kazimierz Grudzielski**	1856	N
18.	gen. ppor.	Antoni Madziara	1856	A
19.	gen. ppor.	Adam Wincenty Mokrzecki	1856	R
20.	gen. ppor.	Zdzisław Hordyński-Juchnowicz	1857	A
21.	gen. ppor.	Kajetan Bolesław Olszewski	1858	R
22.	gen. ppor.	Wiktór Past	1858	A
23.	gen. ppor.	Stanisław Suryń	1858	R
24.	gen. ppor.	Piotr Szymanowski	1858	R
25.	gen. ppor.	Władysław Frankowski	1859	R
26.	gen. ppor.	Ludwik Fuglewicz	1859	A

LP.	Stopień wojskowy	Nazwisko i imię	Rok urodzenia	Rodowód z armii*
27.	gen. ppor.	Franciszek Nieżałowski	1859	A
28.	gen. ppor.	Józef Ostrowski	1859	R
29.	gen. ppor.	Karol Piasecki	1859	A
30.	gen. ppor.	Józef Stiller	1859	A
31.	gen. ppor.	Józef Szamota	1859	R
32.	gen. ppor.	Władysław Wejtko	1859	R
33.	gen. ppor.	Tadeusz Wiktor	1859	A
34.	gen. ppor.	Tadeusz Zapałowicz	1859	A

* Informacja o skrótach dotyczących rodowodu generałów stosowanych w artykule: A – z byłej armii austro-węgierskiej, R – z byłej armii rosyjskiej, N – z byłej armii niemieckiej, L – z byłych Legionów Polskich, H – z armii gen. Hallera (Armia Polska we Francji).

** Zmarł 31 marca 1921 r. w Poznaniu.

Źródło: CAW, *Tajne exposé Ministra Spraw Wojskowych* (8 marca 1921), Departament Piechoty MSWojsk., sygn. I 300.28.7, s. 24, oraz A. Wojtaszak, *Generalicja Wojska Polskiego 1918–1926...*, s. 176.

Zakładano, iż stopnie oficerskie nabyte w armiach obcych oraz formacjach polskich tracą swoją wartość w obrębie Państwa Polskiego, o ile nie zostaną zatwierdzone w myśl niniejszej ustawy¹⁵. Według ustawy „Minister Spraw Wojskowych ogłosi najpóźniej do 1 stycznia 1920 r. listę starszeństwa i stopni oficerów w wojsku polskim zatwierdzoną przez Naczelnego Wodza”¹⁶.

Z grupy 34 generałów, którzy osiągnęli wiek upoważniający do przejścia na emeryturę, w dalszej służbie pozostali: Zygmunt Zieliński¹⁷, Władysław Frankowski¹⁸, Kajetan Bolesław Olszewski¹⁹.

¹⁵ Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w wojsku polskim, op.cit., art. 3.

¹⁶ Ibidem, art. 15.

¹⁷ W stanie spoczynku od 1.I.1923, Dz. P., Nr 36 z 30.09.1922, s. 743.

¹⁸ Władysław Frankowski, gen. dyw. – przeniesiony w stan spoczynku w czerwcu 1922 r., zm. 30 sierpnia 1922 r.

¹⁹ Zatrzymany w służbie czynnej jako przewodniczący Centralnej Komisji Kontroli Stanów, a od lipca tego roku przewodniczący Komisji Weryfikacyjnej, a potem Komisji Likwidacyjnej dla Spraw Weryfikacji. Ostatecznie przeniesiony w stan spoczynku, Dz. P. Nr 123 z 21.11.1924 r., s. 691.

Jednym z pierwszych generałów, którzy uzyskali prawo do używania tytułu, był generał porucznika Aleksander Karnicki (1869, R, k) – 4 czerwca 1920 r. Minister Spraw Wojskowych zezwolił mu korzystać z tytułu generała porucznika²⁰. W dniu 3 sierpnia 1921 r. (dekretem L. 3217) Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza został przeniesiony w stały stan spoczynku z prawem noszenia munduru, w stopniu tytularnego generała podporucznika z dniem 1 października 1921 r. Józef Kruźlewski (1856, A, p), którego 26 października 1923 r. Prezydent RP zatwierdził w stopniu rzeczywistego generała brygady²¹.

Do grupy generałów, o których pisano w *Tajnym exposé Ministra Spraw Wojskowych* z 8 marca 1921 r., Ogólna Komisja Weryfikacyjna ze względu na osiągnięcie wieku emerytalnego zgłosiła kolejnych zweryfikowanych generałów, którzy w myśl ustawy z 29 maja 1920 r. – o *tymczasowych emeryturach wojskowych*²², spełniali wymagania związane z przejściem na emeryturę. W tej grupie znaleźli się znaleźli się kolejni generałowie²³:

- grupa generałów poruczników: Józef Gąsieciki-Włosowicz (1860 – A), Antoni Listowski (ur.1865 – R), Modest Romiszewski (1861 – R), Antoni Symon (1862 – R) i gen. por. mar. Konstanty Biergel (1855 – R);
- grupa generałów podporuczników: Antoni Zawadzki²⁴ (1859 – A, k), Bronisław Teofil Babiański (1862 –R), Juliusz Bijak (1860 – A), Eugeniusz Dąbrowiecki (1861 – A), Wojciech Falewicz (1863 – R), Marceli

²⁰ Dz. P., Nr 18 z 15 maja 1920 r. W dniu 26 października 1923 Prezydent RP zatwierdził go w stopniu rzeczywistego generała dywizji. Dz.P., Nr 70 z 7 listopada 1923 r.

²¹ Dz. P. Nr 32 z 13 sierpnia 1921, s. 1287 oraz Nr 70 z 7.11.1923 r.

²² Ustawa o *tymczasowych emeryturach wojskowych* z dnia 29 maja 1920 r. Dz.U. Nr 47, poz.286. Ustawa określała prawo do emerytur wojskowych oraz jej tymczasową wielkość. Por. Art. 1. „Wojskowi, którzy na mocy norm emerytalnych b. państw zaborczych nabyli prawa do stałej emerytury przed wstąpieniem do wojska polskiego i którzy z wojska polskiego zostaną przeniesieni w stały stan spoczynku otrzymują tymczasowe pobory emerytalne według art. 2 niniejszej ustawy: 1) o ile przeszli conajmniej 6 miesięcy w wojsku polskim lub 2) o ile przyczyną ich przeniesienia w stały stan spoczynku jest niezdolność do służby wojskowej, spowodowana służbą w wojsku polskim bez względu na czas tej służby”. Ibidem.

²³ Por. Wykaz generałów przeniesionych w stan spoczynku z dniem 1 kwietnia 1921 r. Dz. P. Nr 2 z 15.01.1921, poz. od 23 do 77.

²⁴ W dniu 11 czerwca 1920 roku Naczelnny Wódz na wniosek Ogólnej Komisji Weryfikacyjnej przyznał mu stopień tytularnego generała podporucznika, a 26 października 1923 roku Prezydent RP zatwierdził go w stopniu generała brygada. Por. Dz.P. Nr 23 z 23 czerwca 1920 roku, poz. 597 oraz Nr 70 z 7 listopada 1923 roku, s. 738.

Gosławski (1862 – A), Ludwik Fuglewicz (1859 – A), Konstanty Ihnatowicz (1865 – R), Eugeniusz Kątkowski (1860 – R), Józef Lasocki (1861 – A, k)²⁵, Zygmunt Łempicki (1864 – R), Gustaw Ostapowicz (1863 – R), Władysław Pobjewski (ur. 1862 – R), Józef Porzecki (1870 – R), Paweł Cyrus Sobolewski (ur. 1863 – A), Stanisław Świacki (1867 – R), Tadeusz Żukowski (1862 – R) oraz trzej tytularni generałowie podporucznicy: Maksymilian Eugeniusz Linda²⁶ (1860 – R, p), Ludwik Emilian Dąbrowski²⁷ (1862 – A, lek.) i Aureliusz Serda – Teodorski²⁸ (1860 – A, k).

W procesie weryfikacyjnym brano pod uwagę głównie wspomnianą ustawę Sejmu Ustawodawczego z 2 sierpnia 1919 r. *O ustaleniu starszeństwa stopni wojskowych w Wojsku Polskim*. Ostatecznie przed Ogólną Komisją Weryfikacyjną stanęło 145 generałów, pozytywnie zweryfikowano 143 z nich – tabela 2.

Lista taka została złożona do 28 lutego 1920 r. (z podziałem na: generałów broni, podporuczników i poruczników) szefowi Oddziału V NDWP²⁹. W myśl artykułu 12 ustawy z 2 sierpnia 1919 r. *o ustaleniu starszeństwa stopni wojskowych w Wojsku Polskim*, dopuszczano, iż: „Oficerowie, posiadający obecnie sto-

²⁵ Generał Lasocki został mianowany tytularnym gen. dywizji, a następnie gen. dyw. Por. Dz. P. Nr 70 z 7 listopada 1923 r.

²⁶ Powrócił do służby czynnej – kmdt główny batalionów celnych przy Ministerstwie Skarbu. W stanie spoczynku od 1 lutego 1923 r. decyzją Prezydenta RP mianowany rzeczywistym gen. bryg. (26X1923).

²⁷ W 1922 r powrócił do służby czynnej. Ostatecznie przeszedł w stan spoczynku 30.IV.1923. W dniu 26.IV.1923 r. Prezydent Wojciechowski zatwierdził go w stopniu gen. brygady.

²⁸ Pozostał jednak w służbie czynnej. Został komendantem Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie ds. gospodarczych i porządkowych (por. Dz. P., Nr 36 z 30 września 1922), funkcję tę pełnił do 21.X.1925 r. (Dz. P., Nr 110 z 23 października 1925). 26 października 1923 zatwierdzony jako tytularny generał dywizji, a w dniu 30 października mianowany generałem dywizji WP (Dz. P., Nr 117 z 15 października 1925 r.). Marian Romeyko tak charakteryzował komendanta WSWojn.: „Po przejściu do armii polskiej otrzymał stopień generała brygady. Tuż po wojnie chciano się go zapewne pozbyć, nawet za cenę przyznania mu stopnia generała dywizji – że tak powiem honoris causa”. M. Romeyko, *Przed i po maju*, Warszawa 1967, s. 113.

²⁹ *Tajne exposé min. Sosnkowskiego z 8 marca 1921 r.*, op.cit., s. 19 oraz opracowania: M. Zgórnjak, *Powstanie i struktura organizacyjna Wojska Polskiego w początkach II Rzeczypospolitej (1918–1921)*, „Studia Historyczne” 1968, z. 4/43, s. 476; P. Stawecki, *Rodowód i struktura społeczna korpusu oficerskiego Drugiej Rzeczypospolitej*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1991, t. XXIII, s. 239.

pień wyższy niż zostanie im przyznany przy ułożeniu ogólnego starszeństwa, mogą korzystać tytularnie ze stopnia wyższego o jeden stopień od stopnia rzeczywistego, przyznanego im przy ułożeniu ogólnego starszeństwa. Stopień tytularny wszakże nie daje posiadaczowi ani praw do starszeństwa, ani do wyposażenia, ani też do pełnienia funkcji wyższych, które są przywiązane do stopnia rzeczywistego przyznanego odnośnemu oficerowi³⁰.

Tabela 2. Zestawienie statystyczne generałów zweryfikowanych w roku 1921

Stopień wojskowy	Zweryfikowani					Razem
	A	R	N	L	H	
Gen. broni	1	1	–	1	1	4
Gen. por.	10	11	1	4	–	26
Gen. ppor.	48	53	2	7	3	113
Razem	59	65	3	12	4	143
w %	41,3	45,4	2,1	8,4	2,8	100
	Nie zweryfikowany					Razem
Gen. ppor.	1	1	–	–	–	
Ogółem	60	66	3	12	4	145

Źródło: oprac. własne na podstawie P. Stawecki, *Słownik biograficzny...*, s. 20.

Generałowie tytularni Wojska Polskiego w okresie do (maja) 1926 r.

Wyniki weryfikacji wywołały liczne pytania i ogólne niezadowolenie, szczególnie wśród liczного grona pułkowników, którzy pomimo długich lat służby, głównie w armiach byłych państw zaborczych, nie uzyskali nominacji generalskich.

Po ustaleniu starszeństwa oficerów zawodowych Wojska Polskiego według ustawy z dnia 23 marca 1922 r. ustanowiono nowe stopnie wojskowe, które w korpusie generalskim zmieniono na: generała brygady, generała dywizji,

³⁰ Art. 12. „Dziennik Praw Państw Państwa Polskiego”, nr 65 z 1919 r., poz. 399.

generała broni i marszałka³¹. Ustawa wprowadzała także podział na korpusy oficerskie³².

Art. 75 wspomnianej ustawy zakładał, że „Oficerom do stopnia generała brygady włącznie, przeniesionym w stan spoczynku na skutek osiągnięcia granicy wieku, przewidzianej w art.72 niniejszej ustawy³³, o ile przeszli w ostatnio posiadanym stopniu co najmniej dwa lata, zostaje nadany przez Prezydenta Rzeczypospolitej jeden stopień wyżej. Do otrzymanego z powyższej przyczyny stopnia nie są przywiązane żadne uprawnienia, z wyjątkiem prawa do tytułu”³⁴.

*

W dniu 14 czerwca 1923 r. Prezydent RP dekretem z 14.06.1923 r. (O.V. L.15065. G) przeniósł w stan spoczynku z dniem 31 lipca 1923 r. gen. bryg. Wiktora Raczyńskiego (1864, A, tab.), w stopniu tytularnego generała dywizji, z prawem noszenia munduru³⁵.

Z kolei w dniu 31 sierpnia 1923 r. w stan spoczynku został przeniesiony Aleksander Truszkowski (1860, A, a), dekret z 4.07.1923 r. (O.V.L. 17010. G) w stopniu tytularnego generała dywizji z prawem noszenia munduru³⁶. Z dniem 1 czerwca 1922 r. został przeniesiony w stan spoczynku Ryszard Bitner (1867 r. R, p), w stopniu tytularnego generała brygady, z prawem noszenia munduru³⁷.

³¹ Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojska Polskiego „Dziennik Ustaw” (Dz. U), Nr 32, poz. 256, art. 9.

³² Ibidem, art. 5. (Autor podaje w nawiasie skróty mające częściowo zastosowane w artykule). Wprowadzono podział na korpusy: 1) korpus oficerów piechoty (p), 2) jazdy (kawalerii – k), 3) artylerii (a), 4) inżynierii i saperów (s), 5) aeronautycznych (lotnictwa – l), 6) łączności (ł), 7) wojsk kolejowych (kol.), 8) wojsk samochodowych (sam.), 9) wojsk taborowych (tab.), 10) żandarmerii (ż), 11) kontrolerów (kon.), 12) sądownictwa (ks), 13) sanitarnym, 14) intendentów (i), 15) uzbrojenia (bron.), 16) geografów (geog.), 17) weterynaryjnych (w), 18) administracji (adm.) oraz marynarki wojennej (mw) i duszpasterstwa wojskowego (kapl.).

³³ Ustawa zakładała granice wieku, po osiągnięciu których oficerowie powinni przejść w stan spoczynku, dla majora 53 lata; podpułkownika 55 lat; pułkownika 57 lat; generała brygady 59 lat; generała dywizji i generała broni 61 lat. Ibidem, art. 72.

³⁴ Ibidem, art. 75.

³⁵ Dz. P. Nr 39 z 20 czerwca 1923 r.

³⁶ Dz. P. Nr 46 z 10 lipca 1923 r., s. 454.

³⁷ Dz. P. Nr 14 z 9 marca 1922 r., s. 174. Generał Bitner ostatecznie został zwolniony ze służby czynnej 31 września 1924 r. Dz. P., Nr 86 z 28 sierpnia 1924 r., s. 494.

Następne zatwierdzenie stopni wojskowych dla oficerów, których Komisja Wojskowa zakwalifikowała do przeniesienia w stan spoczynku na podstawie Ustawy Sejmowej z 2 sierpnia 1919 r. miało miejsce w 1923 r.³⁸ W grupie tej znalazła się skorygowana ilość generałów tytularnych. Lista awansowanych na tytularne stopnie generalskie – tabela 3.

Tabela 3. Generałowie tytularni awansowani decyzją Prezydenta RP 26 października w dniu 1923 r.

LP.	Stopień wojskowy	Nazwisko i imię	Rok urodzenia	Rodowód z armii/ Rodzaj broni
1.	tyt. gen. broni	Kajetan Bolesław Olszewski	1858	R/p
2.	tyt. gen. broni	Jan Rządkowski	1860	R/p
3.	tyt.gen.dyw.	Juliusz Bijak	1860	A/p
4.	tyt.gen.dyw.	Eugeniusz Dąbrowiecki	1861	A/ż
5.	tyt.gen.dyw.	Wojciech Falewicz	1859	R/s
6	tyt.gen.dyw.	Ludwik Fuglewicz	1859	A/i
7.	tyt.gen.dyw.	Eugeniusz Kątkowski	1861	R/s
8.	tyt.gen.dyw.	Antoni Madziara	1856	A/p
9.	tyt.gen.dyw.	Wiktor Past	1858	A/k
10.	tyt.gen.dyw.	Karol Piasecki	1859	A/p
11.	tyt.gen.dyw.	Władysław Pobjewski	1862	R/p
12.*	tyt.gen.dyw.	Aureli Serda-Teodorski	1860	A/(H)/k
13.	tyt.gen.dyw.	Paweł Cyrus Sobolewski	1863	A/a
14.	tyt.gen.dyw.	Józef Stiller	1859	A/p
15.	tyt.gen.dyw.	Piotr Szymanowski	1858	R/k
16.	tyt.gen.dyw.	Jan Wroczyński	1876	R/s
17.	tyt.gen.dyw.	Tadeusz Zapałowicz	1859	A/lek.
18.	tyt.gen.dyw.	Tadeusz Żukowski	1862	R/p
19.	tyt.gen.dyw.	Zygmunt Łempicki	1867	R/k

³⁸ Dz. P., Nr 70 z 7 listopada 1923 r., s. 737–739.

LP.	Stopień wojskowy	Nazwisko i imię	Rok urodzenia	Rodowód z armii/ Rodzaj broni
20.	tyt.gen.bryg.	Kajetan Amirowicz	1861	A/p
21*	tyt.gen.bryg.	Ryszard Bitner	1867	R/p
22.	tyt.gen.bryg.	Franciszek Fabry	1867	A/p
23.*	tyt.gen.bryg.	Mieczysław Górecki	1864	A/kol.
24.	tyt.gen.bryg.	Władysław Gostomski	1862	A/s
25.	tyt.gen.bryg.	Aleksander Walenty Jasiński Sas	1862	A/k
26.	tyt.gen.bryg.	Marian Jasiński	1859	A/p
27.	tyt.gen.bryg.	Kazimierz Kamprad	1863	R/p
28.	tyt.gen.bryg.	Karol Karowski	1868	A/lek.
29.*	tyt.gen.bryg.	Józef Lewszecki	1869	R/a
30.	tyt.gen.bryg.	Adam Nowosiłski	1859	R/p
31.	tyt.gen.bryg.	Eugeniusz Orłowski	1864	R/i
32.	tyt.gen.bryg.	Tadeusz Rychliński	1865	A/k
33.*	tyt.gen.bryg.	Eugeniusz Sykstus Stecz	1868	A/k
34.	tyt.gen.bryg.	Antoni Wojciech Szemet	1869	R/p
35.	tyt.gen.bryg.	Rudolf Tarnawski	1869	A/p
36.*	tyt.gen.bryg.	Andrzej Tupalski**	1862	R/a
37.*	tyt.gen.bryg.	Antoni Unrug	1860	N/k
38.	tyt.gen.bryg.	Bolesław Antoni Sierzputowski	1874	R/p

* mianowani na stopnie tytularne wcześniej

** Był z pochodzenia Tatarem

W myśl art. 72 Ustawy z dnia 23 marca 1922 r. *o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojska Polskiego*. Dekretem z dnia 12.VIII.1923 r. (O.V.L.20272) tytularnymi generałami brygady z dniem 31 X 1923 r. miano-
wano kolejnych 16 generałów – por. tabela 4.

Tabela 4. Pułkownicy Wojska Polskiego wysłani w stan spoczynku z dniem 31 października 1923 r. w stopniu tytularnych generałów brygady

Lp.	Stopień wojskowy	Nazwisko i imię	Rok urodzenia	Rodowód z armii/ Rodzaj broni
1.	tytularny generał brygady	Kazimierz Grabowski	1866	R/p
2.	tytularny generał brygady	Bolesława Zalewskiego	1866	A/p
4.	tytularny generał brygady	Aleksandr Żakiej- Poraj	1866	A/k
5.	tytularny generał brygady	Mieczysław Windakiewicz	1861	A/a
6.	tytularny generał brygady	Edmund Berezowski	1861	R/kol.
7.	tytularny generał brygady	Stanisław Niklas	1864	A/ i
8.	tytularny generał brygady	Jerzy Antoni Babcewicz	?	?/kon.
9	tytularny generał brygady	Bronisław Pawłowicz	1863	R/kon.
10.	tytularny generał brygady	Teodor Bałaban	1866	A/lek.
11.	tytularny generał brygady	Zdzisław Dmochowski*	1864	– /lek.
12.	tytularny generał brygady	Witold Horodyński	1865	R/lek.
13.	tytularny generał brygady	Józef Starkowski	1856	N/lek.
14.	tytularny generał brygady	Karol Kasperlik	1861	A/i
15.	tytularny generał brygady	Ferdynand Osmola	1866	A/i

*Jak podaje Henryk P. Kosk, wcześniej nie służył w wojsku. Por. H.P.Kosk, *Generalicja polska...*, t. I, s. 119.

Źródło: oprac. własne na podstawie Dz. P., Nr 56 z 24 sierpnia 1923 r., s. 518–519.

Kolejne nominacje generalskie, wyłącznie z prawem do tytułu, otrzymali:

- Erazm Kazimierz Grotowski (1865, A, a) – 8 października 1924. Prezydent RP Stanisław Wojciechowski mianował go tytularnym generałem dywizji w stanie spoczynku.
- Zdzisław Kostecki (1864, A, k) – 9 stycznia 1925 roku. Prezydent RP, prostując dekret z 26 października 1923 roku, przyznał mu stopień tytularnego generała dywizji.
- Franciszek Daniel Paulik (1866, A, p) – 31 października 1925 Prezydent RP mianował go generałem dywizji, wyłącznie z prawem do tytułu, z dniem przeniesienia w stan spoczynku – 30 listopada 1925³⁹.

³⁹ Dz. P., Nr 118 z 6 listopada 1925 r., s. 634.

Na podstawie rozporządzenia Prezydenta RP z 19 stycznia 1925 roku Stanisław Springwald (1864, A, p.) został „w sprostowaniu do listy starszeństwa oficerów zawodowych dekret L. 19400.V.O.G. z dnia 3 maja 1922 roku” przesunięty z lokaty 4 wśród pułkowników piechoty na lokatę 42,5 w korpusie generałów oraz przeniesiony w stan spoczynku w stopniu rzeczywistego generała brygady, z jednoczesnym nadaniem tytułu generała dywizji 31 października 1925. Prezydent RP mianował go generałem dywizji, wyłącznie z prawem do tytułu, z dniem przeniesienia w stan spoczynku – 30 listopada 1925 (Rozp. z 19.I.1925 O.V.L. 28130.G)⁴⁰.

Kazimierz Andrzej Horoszkiewicz (1867, A, p.) – 31 marca 1926 roku Prezydent RP nadał mu stopień generała dywizji (wyłącznie z prawem do tytułu) z dniem przeniesienia w stan spoczynku 31 maja 1926 roku⁴¹.

Jakub Salicki (1865, A, ł) – 27 września 1923 roku Prezydent RP zatwierdził go w stopniu tytularnego generała brygady z równoczesnym przeniesieniem w stan spoczynku z dniem 1 grudnia 1923 roku⁴².

Filip Müller (1867, A, lek.) – 9 września 1924 r. Prezydent nadał mu stopień tytularnego generała brygady, a w dniu 30 września 1924 roku został przeniesiony w stan spoczynku⁴³.

Z kolei – Jerzy Rabcewicz (1864, R, kon.) – w dniu 31 III 1924 r. został przeniesiony w stan spoczynku, z wyłącznym prawem do tytułu generała brygady⁴⁴.

Kazimierz Młodzianowski (1880, L, p.) – 4 października 1924 Prezydent RP zezwolił mu na korzystanie z tytularnego stopnia generała brygady na czas sprawowania funkcji wojewody⁴⁵. Przeniesiony do rezerwy 30 listopada 1925 r. z prawem do tytułu generała brygady⁴⁶.

W dniu 31 grudnia 1924 r. mianowano tytularnym gen. bryg. wraz z przeniesieniem w stan spoczynku, wywodzącego się z byłej armii niemieckiej dr. Wojciecha Grabowskiego (1867, N, lek.).

⁴⁰ Dz. P. Nr 12 z 4 lutego 1925 roku, s. 49.

⁴¹ Dz. P., Nr 17 z 19 kwietnia 1926.

⁴² Dz. P. Nr 65 z 10 października 1923 roku, s. 697.

⁴³ Dz. P. Nr 94 z 14 września 1924 roku, s. 526, 527.

⁴⁴ Dz. P. Nr 13 z 14 lutego 1924, s. 63

⁴⁵ Dz. P., Nr 124 z 25 listopada 1924, s. 693

⁴⁶ Dz. P. Nr 137 z 28 grudnia 1925 r. na podstawie 76 a) art. z 23 marca 1922 r. o *podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojska Polskiego*, Dz. U, Nr 32, poz. 256.

16 marca 1925 Prezydent RP nadał stopień tytularnego generała brygady z dniem 31 maja 1925 r. Kazimierzowi Marianowi Habichtowi (1868, A, lek.) wraz z przejściem w stan spoczynku⁴⁷

Stanisław Józef Hlawaty (1868, A, p.) – 16 marca 1925 r. Prezydent RP nadał mu stopień generała brygady „wyłącznie z prawem do tytułu” z dniem przeniesienia w stan spoczynku – 30 czerwca 1925⁴⁸.

Edward Ferdynand Hein (1868, A, lek.) przeniesiony w stan spoczynku wyłącznie z prawem do tytułu generała brygady w dniu 31 V 1925⁴⁹.

Szymon Kurz (1868, A, i) – 17 lipca 1925 r. Prezydent RP nadał mu stopień generała brygady „wyłącznie z prawem do tytułu” z dniem przejścia w stan spoczynku 31 sierpnia 1925⁵⁰.

Z kolei 25 lipca 1925 r. Prezydent awansował pułkownika w stanie spoczynku Stefana Buchowieckiego (1863, R, lek.) do stopnia tytularnego generała brygady w stanie spoczynku z dniem 31 maja 1925⁵¹.

Stefan Bernard Janiszewski (1868, N, lek.) – 25 lipca 1925 Prezydent RP nadał mu stopień tytularnego generała brygady z dniem przeniesienia w stan spoczynku – 30 września 1925⁵².

Bronisław Jakesch (1866, A, lek.) – od 23 października 1925 roku pozostawał w dyspozycji Ministra Spraw Wojskowych. Z dniem 28 lutego 1926 roku przeniesiony został w stan spoczynku z prawem do tytułu generała dywizji⁵³.

Leon Kazimierz Klott⁵⁴ (1868, R, lek.) – 29 października 1925 Prezydent RP nadał mu stopień generała brygady (wyłącznie z prawem do tytułu), z dniem przeniesienia w stan spoczynku – 31 grudnia 1925.

W 1925 r na zasadzie art. 75 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. (dekret z dnia 21.XII.1925 O.V.L. 1269 G) wyłącznie z prawem do tytułu (generała brygady) Prezydent RP nadał stopnie:⁵⁵

⁴⁷ Por. Dz. P. Nr 33 z 20 marca 1925 r. s. 156, 158.

⁴⁸ Por. Dz. P. Nr 33 z 20 marca 1925 r. s. 156, 158.

⁴⁹ Por. H.P. Kosk, *Generalicja Wojska Polskiego*, t. I, s. 177.

⁵⁰ Dz. P., Nr 77 z 24 lipca 1925 r., s. 412.

⁵¹ Dz. P. Nr 80 z 31 lipca 1925 r., s. 440.

⁵² Por. Dz. P., Nr 80 z 31 lipca 1925 r., s. 440 oraz Nr 82 z 8 sierpnia 1925 r., s. 452.

⁵³ Dz. P. Nr 4 z 16.01.1926 r.

⁵⁴ Dz. P., Nr 117 z 5 listopada 1925 r., s. 627, 631.

⁵⁵ Dz. P. Nr 137 z 28 grudnia 1925 r., s. 741, 743.

Juliuszowi Kolmerowi (1868, A, lek.); Michałowi Zienkiewiczowi (ur. 1868, R, p); Franciszkowi Wolfschnaiderowi (Wolf-Schneider d'Arno)⁵⁶ – (1868, A, a).

1 lutego 1926 Prezydent RP mianował Eugeniusza Romiszewskiego (1869, R, lek.) generałem brygady, wyłącznie z prawem do tytułu, z dniem 30 kwietnia 1926 – w dniu przeniesienia w stan spoczynku⁵⁷.

W grupie tej znalazł się także Franciszek Białokur (1869, R, lek.) – w dniu 8 lutego 1926 r. Prezydent RP mianował go generałem brygady, wyłącznie z prawem do tytułu, z dniem przeniesienia w stan spoczynku – 30 kwietnia 1926⁵⁸.

Awanse na generałów tytularnych po (maju) 1926 r.

Po zamachu majowym doszło do kilku nominacji na tytularne stopnie generalskie w WP. Nominacje na stopień tytularnego generała dywizji uzyskali Edward Gabriel Hejdukiewicz (1868, R, p) oraz Wojciech Rogalski (1868, A, lek.) – 5 lutego 1927 r. – z dniem przeniesienia w stan spoczynku – 30 kwietnia 1927 r.

Nominowano również grupę pułkowników do stopnia tytularnego generała brygady. W grupie tej znaleźli się:

- Mieczysław Bukowiecki (1869, N, a) – 7 lipca 1926 r. Prezydent RP nadał mu z dniem 30 września 1926 r. stopień generała brygady, wyłącznie z prawem do tytułu⁵⁹.
- Mieczysławowi Wiszniewskiemu (1869 R, lek) – przeniesiony w stan spoczynku wyłącznie z prawem do tytułu generała brygady w dniu 31 sierpnia 1926 r.⁶⁰

⁵⁶ W czasie II wojny światowej podpisał volkslistę oraz aktywnie współpracował z niemieckim okupantem. W dniu 11 lipca 1943 wykonano na nim wyrok Polskiego Państwa Podziemnego za współpracę z gestapo. Por. J. Gozdawa-Gołębiowski, *Kedyw „Białowieży”*, Warszawa 1990, s. 129–130; P. Stawecki, *Generałowie polscy w wojnie obronnej 1939 roku i ich dalsze losy wojenne: cz. 2*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2014, 15 (66)/3 (249), s. 98.

⁵⁷ Dz. P. Nr 13 z 11 marca 1926 r.

⁵⁸ P. Stawecki, *Słownik generałów...*, s. 77.

⁵⁹ Dz. P. Nr 28 z 19 lipca 1926 r.

⁶⁰ Mianowany pułkownikiem i z prawem do tytułu generała brygady.

- Jan Stanisław Słupski (1869, A, p) – 8 października 1926 roku Prezydent RP nadał mu tytuł generała brygady z dniem przeniesienia w stan spoczynku – 31 grudnia 1926 roku⁶¹.

W dniu 28 lutego 1927 r. Prezydent RP nadał stopień generała dywizji, wyłączenie z prawem do tytułu, Władysławowi Bejnarowi (1868, R, p)⁶².

Tabela 5. Pułkownicy Wojska Polskiego wysłani w stan spoczynku z dniem 30 kwietnia 1927 r. w stopniu tytularnych generałów brygady

LP.	Stopień wojskowy	Nazwisko i imię	Rok urodzenia	Rodowód z armii/ Rodzaj broni
1.	tytularny generał brygady	Bronisław Bohatyrowicz	1870	R/p
2.	tytularny generał brygady	Maciej Józef Radziukinas	1870	R/s
3.	tytularny generał brygady	Zdzisław Załuski*	1870	A/p
4.	tytularny generał brygady	Aleksander Juliusz Ehrbar	1870	A/k
5.	tytularny generał brygady	Edward Wereszczyński	1870	A/s
6.	tytularny generał brygady	Aleksander Michałowski	1870	A/w
7.	tytularny generał brygady	Ignacy Piotr Karol Lipczyński	1870	R/k
8.	tytularny generał brygady	Kazimierz Steier	1870	A/lek.

* Pułkownik Zdzisław Załuski nie posiadał dobrej opinii wśród żołnierzy WP. Kazimierz Brończyk wspominał: „Dowódcą „zapasówki”, liczącej ponad 4 tysiące ludzi, był ppłk hr. Z. o pięknym polskim nazwisku i imieniu, ale nie umiejącym ponoć słowa po polsku, jako że urodził się na Węgrzech i był żonaty z Węgierką. Uważał się chyba za Niemca Austriaka. Żołnierze nie lubili go serdecznie. Na froncie spisywał się, jak mi opowiadano, niezbyt dzielnie, więc przeniesiono go na tyły i teraz tu w Lublinie grozę, jakiej nie umiał szerzyć w szeregach nieprzyjaciela, siał wśród własnych żołnierzy, ażeby utrzymać dyscyplinę, załamującą się coraz bardziej w tych ostatnich miesiącach wojny. Stosował przewidziane w regulaminie, ale już nie praktykowane od kilku lat tortury, takie jak „Anbinden” (przywiązywanie do słupka w ten sposób, że delikwent dotykał ziemi tylko końcami palców) oraz „szpangi” (Schpangen), (coś jakby dyby, tylko na stojąco), zamykał do „einzla” (samotnego aresztu), ogłaszał krzykiem, a nade wszystko toczył straszliwie oczyma, ruszając przy tym rytmicznie pokaznymi węsami, zaczesanymi pod ostrym kątem do góry, jak u Kajzera Wilhelma”. Por. całość wspomnień K. Brończyk, *Okruchy wspomnień*, [w:] *Kościół. Społeczeństwo. Kultura. Prace ofiarowane profesorowi Wiesławowi Müllerowi z okazji pięćdziesięciolecia pracy naukowej i dydaktycznej*, pod red. Janusza A. Droba, Lublin 2004, za: *Dom Pamięci: historia Arnsztajnow. Warsztaty historyczne: załączniki*, [http://biblioteka.teatrn.pl/dlibra/dlibra/docmetadata?id=25096&from=&dirids=7&ver_id=&l-p=1&Ql=\[data dostępu: 2.02.2017\]](http://biblioteka.teatrn.pl/dlibra/dlibra/docmetadata?id=25096&from=&dirids=7&ver_id=&l-p=1&Ql=[data dostępu: 2.02.2017]).

Źródło: oprac. własne na podstawie Dz. P. Nr 7 z 18 lutego 1927 r., s. 53.

Ostatnie nominacje z prawem do tytułu dotyczyły takich wojskowych, jak:

- Piotr Geisler (1870, A, lek.) i Jan I Kamiński (1870, A., lek.) – 4 stycznia 1927 roku Prezydent RP nadał im stopień generała brygady, wyłączenie

⁶¹ Dz.P. Nr 52, z 7 grudnia 1926, s. 436 (sprostowanie).

⁶² Dz.P. Nr 2 z 22 stycznia 1927 roku, s. 9, 12.

z prawem do tytułu, z dniem przeniesienia w stan spoczynku – 28 lutego 1927 r.⁶³

- Jan Branicki (1878, R, p) – Z dniem 30 kwietnia 1928 roku został przeniesiony w stan spoczynku⁶⁴, wyłącznie z prawem do tytułu generała brygady⁶⁵.
- Kazimierz Topoliński (1878, A, p) – Z dniem 30 kwietnia 1928 został przeniesiony w stan spoczynku w stopniu pułkownika⁶⁶.
- Mikołaj Wisznicki (1870, R, k) – Z dniem 31 marca 1926 roku pułkownik w stanie spoczynku, a w 1928 r. uzyskał stopień generała brygady, wyłącznie z prawem do tytułu generała brygady.

Jak twierdzą Ryszard Rybka i Kamil Stepan, po 1928 r. awanse były coraz rzadsze, a po 1931 r. przestano je praktycznie przyznawać⁶⁷. W dniu 12 marca 1937 r. Prezydent RP podpisał dekret o służbie wojskowej⁶⁸. Artykuł 13 dekretu bardzo ograniczał tego rodzaju nominacje⁶⁹. W przypadku awansów na generałów tytularnych można było wykorzystać art.11. tego dekretu, który zakładał: § 1. Oficerów służby stałej, stanu spoczynku, rezerwy; pospolitego ruszenia oraz oficerów w stopniach honorowych mianuje na poszczególne stopnie do stopnia generała broni (admirała): a) w czasie pokoju – Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Ministra Spraw Wojskowych, b) w czasie wojny

⁶³ Dz. P. Nr 2 z 22 stycznia 1927 r., s. 9 i 12.

⁶⁴ Dz. P. Nr 3 z 28 stycznia 1928 r., s. 21.

⁶⁵ *Lista starszeństwa oficerów – Generałowie*, [w:] *Rocznik oficerski rezerw*, Warszawa 1934, s. 322.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ R. Rybka, K. Stepan, *Awanse oficerskie w Wojsku Polskim w latach 1935–1939*, Kraków 2003, s. XXXII.

⁶⁸ Dekret prezydenta RP o służbie wojskowej z 12 marca 1937 r. Dz.U. nr 20, poz. 128.

⁶⁹ „Art. 13. § 1. Oficerowie służby stałej korpusów osobowych broni, z wyjątkiem grup technicznych, do stopnia majora (komandora-podporucznika) włącznie, jeżeli przez dwa lata zajmowali stanowisko, dla którego składami osobowymi przewidziany jest stopień wyższy niż posiadany ostatnio przez danego oficera, oraz odpowiadają warunkom wymaganym do mianowania, zostają bezpośrednio przed przeniesieniem w stan spoczynku mianowani na wyższy stopień. § 2. Przepis § 1 nie dotyczy poruczników i kapitanów (rotmistrzów) służby stałej przechodzących w stan spoczynku z powołaniem do państwowej służby cywilnej, służby samorządowej lub w przedsiębiorstwach państwowych. § 3. Oficerowie służby stałej, nie objęci mianowaniem określonym w § 1, a przechodzący w stan spoczynku, mogą być wyjątkowo mianowani na wyższy stopień, jeżeli prócz warunków wymaganych do mianowania na podstawie niniejszego dekretu odpowiadają warunkom dodatkowym, które określa Minister Spraw Wojskowych”. *Ibidem*.

– Naczelnym Wódcz. § 2. Oficera na stopień marszałka, Polski mianuje Prezydent Rzeczypospolitej za wyjątkowe zasługi w obronie Ojczyzny. § 3. Oficerów na czas wojny mianuje Naczelnym Wódcz. § 4. Generalnemu Inspektorowi Sił Zbrojnych służy prawo stawiania Ministrowi Spraw Wojskowych wiążących postulatów co do: a) określania zasad w zakresie mianowania na poszczególne stopnie; b) mianowania poszczególnych oficerów na stopień pułkownika (komandora] i stopnie wyższe”.

W latach trzydziestych tytularne awanse generalskie miały miejsce dwukrotnie, awansowano:

- Radosława Dzierżykraj – Stokalskiego (1880, R, p) – Z dniem 31 października 1930 roku został przeniesiony w stan spoczynku wyłącznie z prawem do tytułu generała brygady⁷⁰, oraz Jerzego Fereka-Błęszyńskiego (1888, L, p) – 1 stycznia 1939 r.⁷¹ W tym drugim przypadku wykorzystano art.11. dekretu Prezydenta RP z 13 marca 1937 r.⁷²

Analiza statystyczna

W okresie II Rzeczypospolitej awanse na stopnie generalskie wyłącznie z prawem do tytułu dostało 100 oficerów odchodzących w stan spoczynku⁷³ (por. tabela 6), najliczniejszą grupę stanowili wywodzący się z byłej armii austro-węgierskiej – 55 oficerów (ponad połowa wszystkich awansowanych). Druga grupa awansowanych to oficerowie o rodowodzie z byłej armii carskiej: 38 osób. Z byłej armii niemieckiej wywodziło się czterech oficerów o rodowodzie legionowym. Uprawnionych do tytułu generała brygady było dwóch pułkowników: Kazimierz Młodzianowski i Jerzy Ferek-Błęszyński. Z kolei Zdzisław Dmochowski nie służył wcześniej w wojsku, a ustalenie rodowodu i przebiegu służby Jerzego Antoniego Babczyńskiego wymaga dalszych prac badawczych.

⁷⁰ Dz. P. Nr 1 z 21 stycznia 1930 r., s. 2.

⁷¹ Był absolwentem École supérieure de guerre w Paryżu. W latach 1929–1936 był attaché w Paryżu. Następnie został ministrem wyznań religijnych i oświecenia w rządzie Felicjana Sławoja Składkowskiego.

⁷² R. Rybka, K. Stepan, op.cit., s.688.

⁷³ W zestawieniu tabelarycznym nie są brani pod uwagę generałowie, których przywrócono do służby i którzy uzyskali stopnie tzw. generałów rzeczywistych.

W analizowanej grupie znalazło się 2 tytularnych generałów broni, 28 tytularnych generałów dywizji oraz 70 tytularnych generałów brygady.

Tabela 6. Tytularni generałowie wg rodowodu

Stopnie generalskie	Rodowód wojskowy					ogółem
	A	R	N	L	pozostali	
Tyt. gen. broni		2				2
Tyt. gen. dywizji	18	10				28
Tyt. gen. brygady	35	26	5	2	2	70
Razem	53	38	5	2	2	100

Źródło: oprac. własne.

Najliczniejszą grupę tytularnych generałów stanowili oficerowie o rodowodzie z korpusu piechoty 36 (por. tabela 7) oraz lekarze – 24 i kawalerzyści – 13, następnie artylerzyści – 8, saperzy oraz intendentzi po 6 i o rodowodzie z korpusu kontrolerów – 3, wojsk kolejowych – 2. Z pozostałych służb i wojsk było po jednym przedstawicielu.

Tabela 7. Generałowie tytularni wg rodzaju wojsk i służb

Rodzaj wojsk i służb	Stopnie generalskie			
	Gen. broni	Gen. dyw.	Gen. bryg.	Razem
piechota	2	11	23	36
kawaleria		5	7	13
artyleria		3	5	8
saperzy		3	2	5
kontrolerzy			3	3
intendentura		1	5	6
służba zdrowia (lekarze)		3	21	24
weterynarze			1	1
łączność			1	1
tabory		1		1

Rodzaj wojsk i służb	Stopnie generalskie			
	Gen. broni	Gen. dyw.	Gen. bryg.	Razem
żandarmeria		1		1
wojska kolejowe			2	2
Razem	2	28	70	100

Podsumowanie

Koniec I wojny światowej związany był z tworzeniem niepodległego państwa Polskiego. Jednym z najważniejszych procesów temu towarzyszących była budowa struktur wojskowych, której towarzyszyć musiała pragmatyka wojskowa. Regulowały ją ustawy parlamentarne z 1919 i 1922 lat, pozwalające na określenie starszeństwa służby oraz stopni wojskowych, a także zasad przechodzenia w stan spoczynku. Początkowo budowaniu struktur WP towarzyszył także napływ wielu oficerów z byłych armii państw zaborczych, którzy posiadali polski rodowód (lub do niego się przyznawali). Wśród przybywających do polski żołnierzy znajdowała się liczna grupa generałów (około 300), którzy zgłaszali się do służby w Wojsku Polskim. Powołana do prac nad lustracją kadr wojskowych Komisja Wojskowa dokonywała dokładnych obliczeń długości lat służby w wojsku oraz wskazywała propozycje nadania stosownych stopni wojskowych. Część oficerów dostawała stopnie rzeczywiste – dotyczyło to także generałów, niektórzy tzw. stopnie tytularne – wyłącznie z prawem do tytułu.

W przypadku Aurelego Serdy –Teodorskiego nominacje tytularne (na tytularnego gen. ppor. i tytularnego gen. dyw.) miały miejsce dwukrotnie⁷⁴, a niektórzy z generałów byli awansowani w późniejszym czasie do stopni generałów rzeczywistych (np. Józef Kruźlewski, Antoni Zawadzki, Józef Lasocki, Maksymilian Linde czy Aureli Serda Teodorski).

⁷⁴ W prezentowanym artykule autor zaznaczył jedynie nominację na stopień tytularnego generała dywizji. Ostatecznie Serda-Teodorski został generałem dywizji w dniu 30 października 1925 r. Dz.P., Nr 117 z 15.11.1925 r.

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła

1. Archiwalne:

Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie:

- *Kolekcji generałów i wyższych osobistości*;
- *Departament Piechoty Ministerstwa Spraw Wojskowych*, sygn. I 300.28.7: *Tajne exposé Ministra Spraw Wojskowych* (8 marca 1921).

2. Dokumenty i ustawy:

„Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych” :

1920: Nr 8, 18, 23; 1921: Nr 2, 32; 1922: Nr 14, 36; 1923: Nr 39, 46, 65, 70; 1924: 13, 86, 94, 123, 124; 1925: Nr 12, 33, 77, 80, 82, 110, 117, 118, 124, 137; 1926: Nr 4, 13, 17, 28, 52; 1927: Nr 2; 1928: Nr 3; 1930: Nr 1.

„Dziennik Praw Państw Państwa Polskiego”, nr 65 z 1919 r.

„Dziennik Rozkazów Wojskowych” z 3 kwietnia 1919, nr 37; z dnia 15 lutego 1921, nr 6.

„Dziennik Ustaw” Nr 47 z 12 sierpnia 1920, poz. 286; Nr 32, z 23 marca 1922 r., poz. 256; Nr 20 z 12 marca 1837 r., poz. 128.

Roczniki oficerskie: 1923, 1924, 1928, 1932.

Rocznik oficerski rezerw 1934.

Rybka R., Stepan K., *Awanse oficerskie w Wojsku Polskim w latach 1935–1939*, Kraków 2003.

II. Pamiętniki, monografie i artykuły:

Bielski M., *Generałowie Odrodzonej Rzeczypospolitej*, t. 1–2, Toruń 1995, 1998.

Czuma S., Wójcik W., *Generałowie w stalowych mundurach*, Warszawa 2003.

Gozdawa-Gołębiowski J., *Kedyw „Białowieży”*, Warszawa 1990.

Kadry morskie Rzeczypospolitej, t. 2: *Polska Marynarka Wojenna*, cz. I: *Korpus oficerów 1918–1947*, pod red. J. K. Stawickiego, Gdynia 1996.

Kosk H.P., *Generalicja polska. Popularny słownik biograficzny*, t. 1–2, Pruszków 1998, 2001.

Kryska-Karski T., Żurakowski S., *Generałowie Polski Niepodległej*, Londyn 1976, wyd. II (uzupełnione i poprawione), Warszawa 1991.

Machaliński Z., *Admirałowie polscy 1919–1950*, Warszawa 1993.

Madajczyk P., *Kształtowanie się korpusu oficerskiego Wojska Polskiego w latach 1918–1921*, „Kwartalnik Historyczny” 1984, nr 3.

Radziwonowicz T., *Polacy w armii rosyjskiej 1874–1914*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1988, t. XXX.

- Rezmer W., *Polacy w armii niemieckiej w I wojnie światowej (1914–1918)*, [w:] *Spółeczeństwo polskie na ziemiach pod panowaniem pruskim w okresie I wojny światowej (1914–1918)*, zbiór studiów pod red. M. Wojciechowskiego, Toruń 1996.
- Romeyko M., *Przed i po maju*, Warszawa 1967.
- Rydla J., *W służbie cesarza i króla. Generałowie i admirałowie narodowości polskiej w siłach zbrojnych Austro-Węgier w latach 1868–1918*, Kraków 2001.
- Stawecki P., *Generałowie polscy. Zarys portretu zbiorowego 1776–1945*, Warszawa 2010.
- Stawecki P., *Generacja polska roku 1920 (próba charakterystyki)*, „Zeszyty Naukowe Muzeum Wojska Polskiego”, Białystok 1990.
- Stawecki P., *Generałowie polscy w wojnie obronnej 1939 roku i ich dalsze losy wojenne*, cz. 2, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2014, nr 15 (66)/3 (249).
- Stawecki P., *Rodowód i struktura społeczna korpusu oficerskiego Drugiej Rzeczypospolitej*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1981, t. XXIII.
- Stawecki P., *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994.
- Stawecki P., *Ustawodawstwo wojskowe w II Rzeczypospolitej 1921–1926*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1978, nr 4.
- Suchcitz A., *Generałowie wojny polsko-sowieckiej 1919–1920. Mały słownik biograficzny*, Białystok 1992.
- Wojtaszak A., *Generacja Wojska Polskiego 1918–1926*, Szczecin–Warszawa 2012.
- Woszczyński B., *Ministerstwo Spraw Wojskowych 1918–1921. Zarys organizacji i działalności*, Warszawa 1972.
- Wyszczelski L., *Wojsko Polskie w latach 1918–1921*, Warszawa 2006.
- Zgórniak M., *Polacy w armii austro-węgierskiej w czasie I wojny światowej*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1988, t. XXX.
- Zgórniak M., *Powstanie i struktura organizacyjna Wojska Polskiego w początkach II Rzeczypospolitej (1918–1921)*, „Studia Historyczne” 1968, z. 4/43.

III. Materiały internetowe:

- Brończyk K., *Okruchy wspomnień*, [w:] *Kościół. Społeczeństwo. Kultura, prace ofiarowane profesorowi Wiesławowi Müllerowi z okazji pięćdziesięciolecia pracy naukowej i dydaktycznej*, pod red. Janusza A. Droba, Lublin 2004, za: *Dom Pamięci: historia Arnsztajnow. Warsztaty historyczne: załączniki*, http://biblioteka.teatrnn.pl/dlibra/dlibra/docmetadata?id=25096&from=&dirids=7&ver_id=&lp=1&QI= [data dostępu: 2.02.2017].

SUMMARY**Titular generals of the Polish Army in the Second Polish Republic – a collective biography.
Part 1. Legal circumstances and statistical analysis**

The article is about analysis of group of Polish Army officers which under the law got rights to general title. In that time rights achieved 100 offices. The largest group were the ex Austro – Hungarian soldiers – 53 officers (more than the half of promoted). Second group were Russian (Tsarist army) – 38 persons. There were five officers form ex – German army and 2 from Polish Legions. Zdzisław Dmochowski has never served in the army. His past requires more research. The largest group of generals were infantry army – 36, and doctors – 24, troopers – 13, gunners – 8, sappers – 5, authorizing officers – 6 and controllers – 3 and train troops – 2. Another services had only once representative.